

derék tanárai, Dékányi Árpád és Ács Lipót akik e téren már számottevő sikert értek el. Lényeges szerepe volna e mellett az időnkint rendezendő dilettáns munkák kiállításainak, amelyeket mindenkor szakszerű bírálattal kellene egybekapcsolni; általában pedig szükség lenne egy egyesületi szervezetre, amely lehetővé tenné a tervszerű munkálkodást e téren. Önként érthetően, mellőzhetlen föltétel, hogy az egész működést modern szellem hassa át, s az öntudatos, önálló munkára való képességet tűzze ki maga elé célul, s kerülje az utánzást s másolást. Többet ér a legegyszerűbb eredeti munka, mint a sok hű másolat, mások gondolatának s munkájának szolgáló utánzása. Hiszen az alkotás vágya, forrása minden művészi munkálkodásnak! Az utánzás sokszor csak szurrogatumok készítésére vezet, úgy hogy a másolató dilettáns csekélyke örömét csupán a tehnikai munkával járó foglalatosságban lelheti. Mily szegényes egy élvezet ez szemben azzal a nagy lelki gyönyörűséggel, amely az ember lelkéből fakadó s a maga eszméjét megvalósító munkával jár!

Györgyi Kálmán.

ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁSUNK.

Némi keserűség érzik azokon a nyilatkozatokon, amelyek Amerikában járt magyarjaink ajkairól elhangzottak amiatt, hogy Magyarország nem vett részt általános kiállítással a st.-louis-i világvásáron, hanem csupán művészetét küldötte tűzbe és tartotta érdemesnek arra, hogy ezzel kulturális és gazdasági haladását dokumentálja.

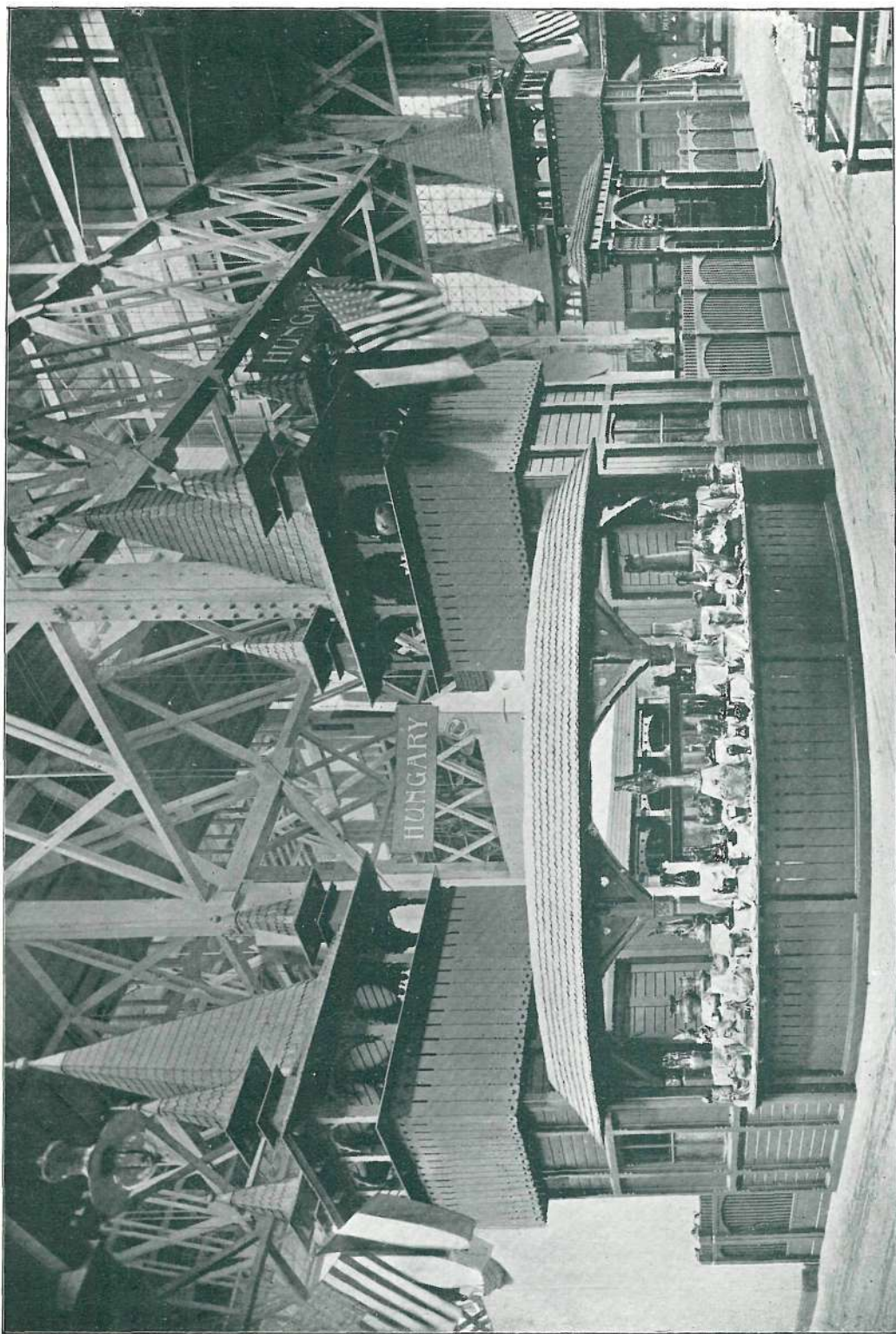
Többek közt *Apponyi* Albert gróf, a kiállítás elnökének a békekonferencia tagjai tiszteletére adott ebédjén így aposztro-

fálta Magyarország részvételét a kiállításon: „Csak hazafiúi fájdalommal adhatok kifejezést, látva azt, hogy az én országom, az én Magyarországom oly szegényesen van képviselve ezen a világvásáron; ez egészen a mi hibánk, és senkit sem gáncsolhatunk azért, hogy elmulasztottuk ezzel a nagy alkalommal megmutatni, milyen előhaladást tett Magyarország a mezőgazdaság, a gyáripár, a művészet, a közoktatás terén és még sok más hasznos téren nemzeti feltámadása óta, amely alig négy évtizedre megy vissza.“

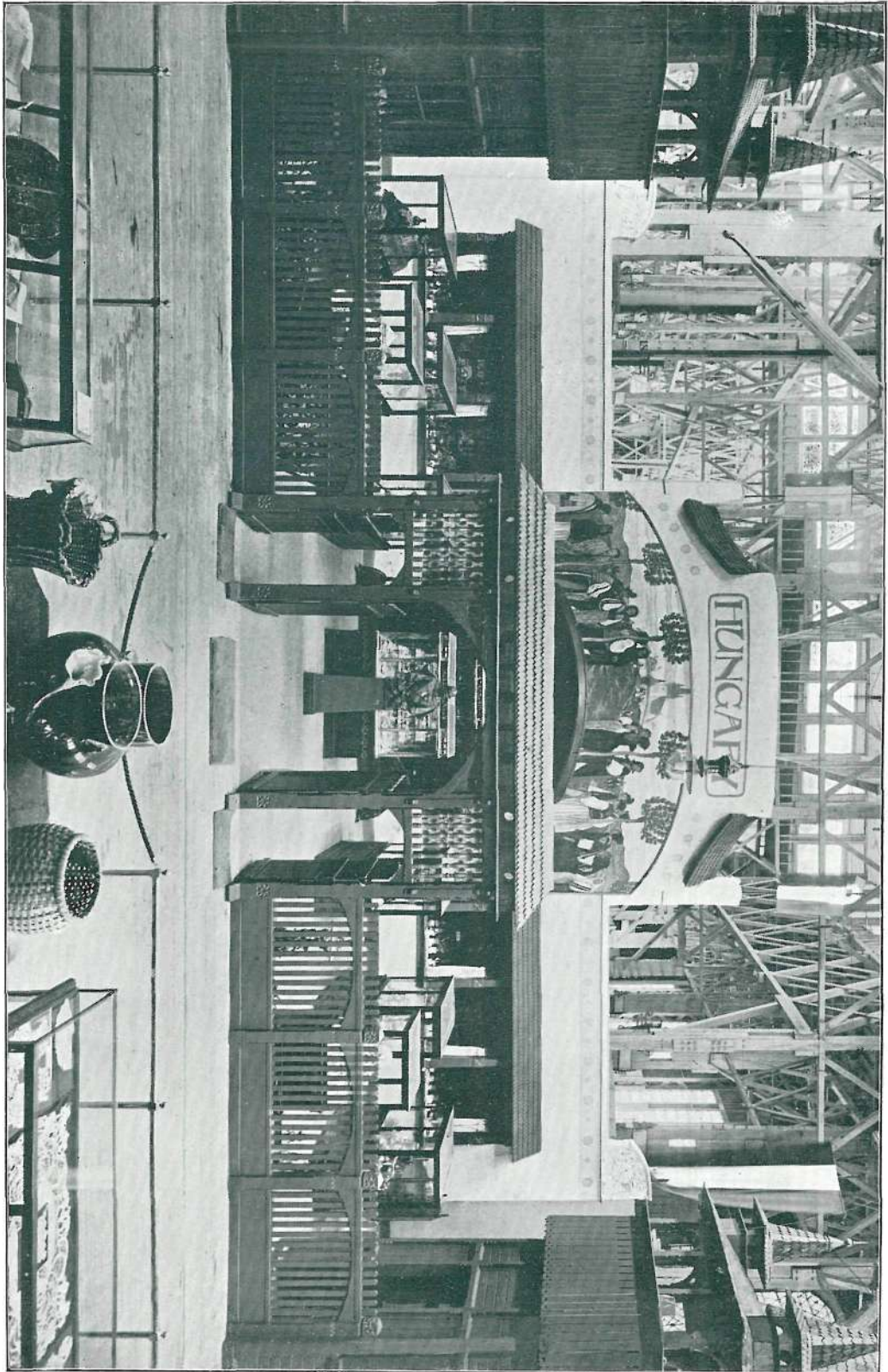
Megvalljuk, jogosult az idézett szavakban rejlő szemrehányás és bennünket is érint, amennyiben a magyar csoportot szegényesnek mondja. Képzőművészeti kiállításunkról itt nem beszélünk, erről ítéletet mondani nem e lapokra tartozik. Ami azonban az iparművészeti csoportot illeti, önmagunk irányában kötelességünk, hogy a mondottak megértése végett néhány megjegyzést tegyünk.

Mindazok, akik kiállításunk előkészítő munkáit figyelemmel kísérték, vagy abban résztvettek, tudták, hogy a magyar csoport terjedeleme nem lesz akkora, amekkora iparművészetünket méltán megilletné. De tudták az okokat is, hogy miért. Röviden az okok a következők:

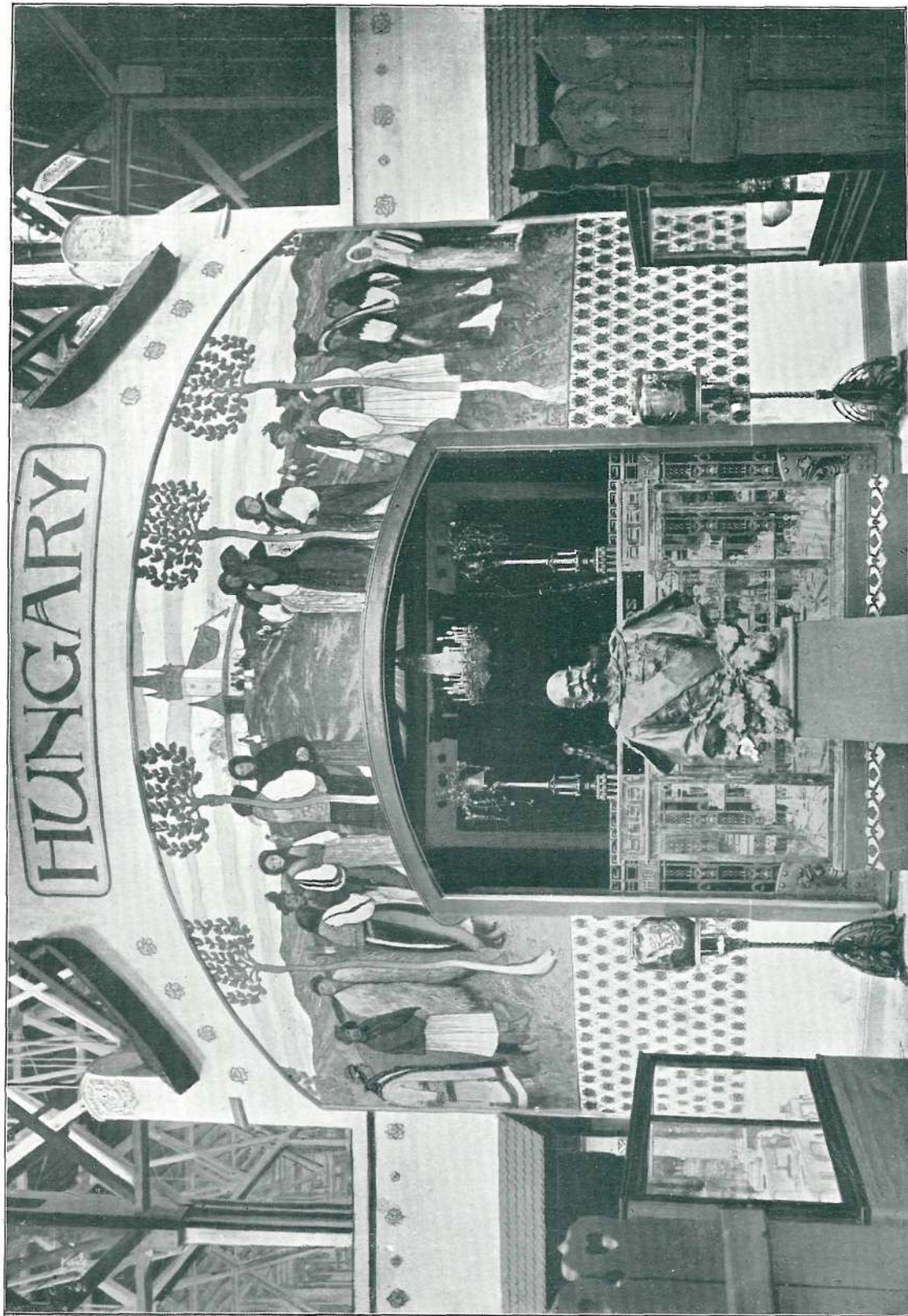
Amikor a kiállításon való részvételünk eszméje felmerült, egész közéletünk a legáldatlanabb politikai harcok színtere volt, amelyek az országot válságos helyzetbe sodorták. Ily körülmények közt szó sem lehetett arról, hogy Magyarország általános kiállítással jelenjék meg St.-Louisban és csupán egy művészeti csoport rendezésére lehetett gondolni. Az Iparművészeti Társulat kapott is erre megbízást és eredeti programjában külön önálló pavillon építését tervezte. Ám erről is le kellett mondania, mert sem pénz, sem idő nem állott rendelkezésére és meg kellett elégednie a mostani arányokkal, amelyeket 20.000 dolláros költségvetésbe beleszorítani szintén művészet volt. Ennyit tudott csak a magyar kormány az Ex-lex idejében a

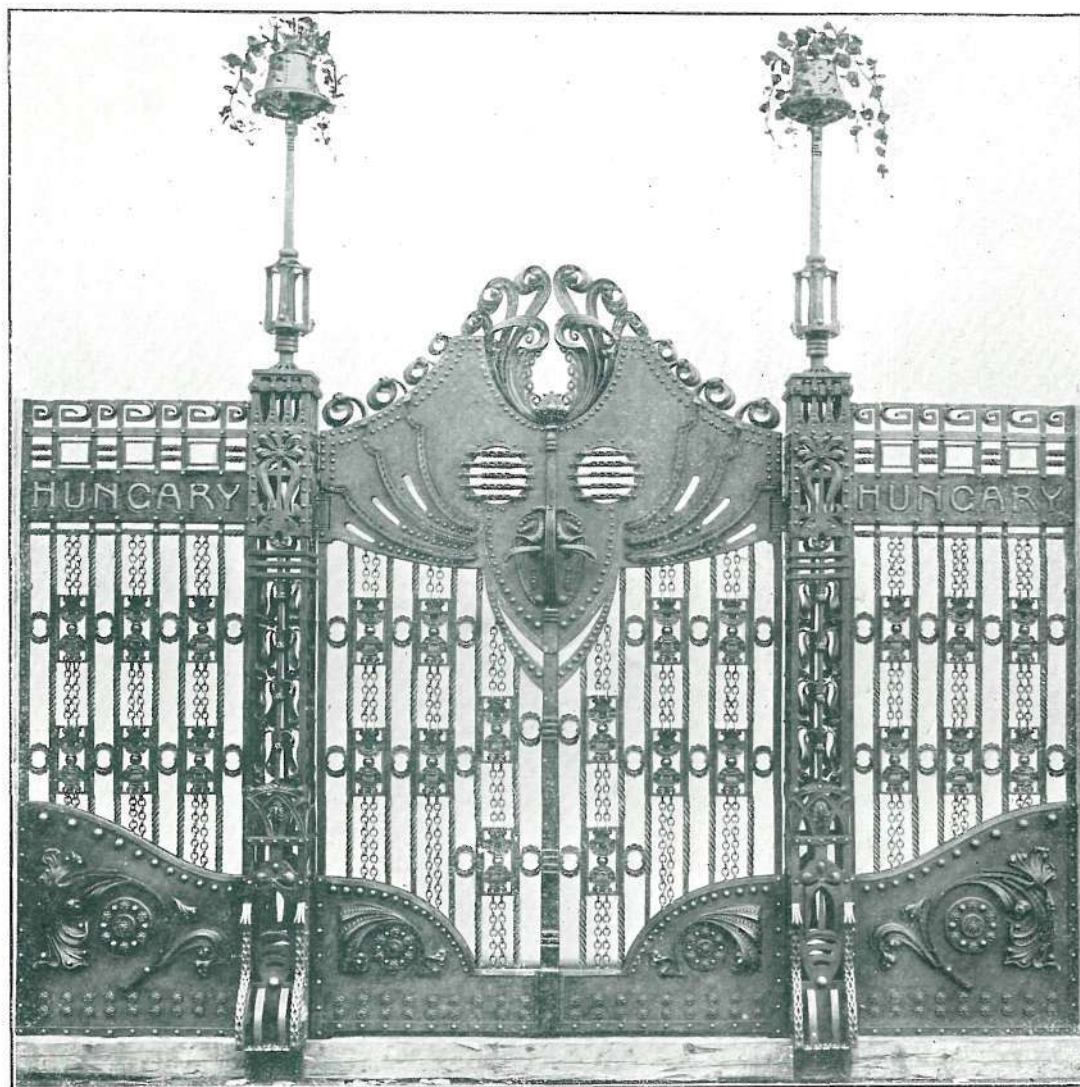
A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

A ST.-LOUISI KIÁLLITÁS IPARMŰVESZETI ÉS HÁZIIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

RÁCSOS KAPU
KOVÁCSOLT VASBÓL.

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS MAGYAR CSOPORTJA SZÁMÁRA
KÉSZÍTETTE FORREIDER ÉS SCHILLER.

TERVEZTE
HORTI PÁL.

ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁSUNK

kiállításra áldozni és ezért képviseli Magyarországot csupán művészeti alkotásainak kiséretével, de válogatott gyűjteménye, amely szerényen huzódik meg hatalmas államok gazdag és nagyszabású tárlatának szomszédságában. De akik mélyebben belepillantottak ebbe a kicsiny csoportba, láthatták, hogy ott épp olyan előkelő, modern szellem honol, mint más csoportokban, amelyekre milliókat költöttek. És jóleső megnyugvással konstatálhatjuk, hogy sok szem meglátta és méltányolta ezt a szellemet, sok avatott toll írt róla elismeréssel hazai lapjaink: a *Budapesti Hírlap*, *Az Ujság*, *a Hét*, *az Uj Idők* és a *Vasárnapi Ujság* hasábjain.

Nehogy pedig elfogultsággal vádoljanak bennünket, szóról-szóra ide iktatjuk egyik legelőbbkelő amerikai német lapnak, a St.-Louisban megjelenő „*Missisipi-Blätter*“-nek, július 24-iki számában hozzátartozó ember tollából közölt cikkét a st.-louisi kiállítás magyar csoportjáról.*

A cikk így hangzik:

„A Manufactures-épületben levő magyar csoport, amelyet a múlt héten nyitottak meg ünnepélyesen, új, fontos és érdekes tényező az idegen nemzetek kiállítása sorában. A nagyszámú, előkelő vendégek fogadtatására megjelentek *Szögyény György* kormánybiztos, egyúttal a kereskedelemügyi magyar királyi miniszter amerikai szaktudósítója, dr. *Hegyeshalmy Lajos* miniszteri osztálytanácsos és a magyar iparművészeti társulat jeles képviselője, *Horti Pál* tanár, aki a kiállítás művészi és műszaki vezetője s aki a csoport installációját tervezte. Egy kitűnő cigányzenekarnak tüzes nótái és a tősgyökeres, sajátos épület, jellegzetes díszítésével mindjárt a stílszerűen bekerített udvarra való belépéskor kellő hangula-

tot keltettek és a magyarok megnyerő, benső szeretetreméltósága a meghívott vendégekkel szemben teljes mértékben kifejezésre jutott.

A magyar birodalom, amely ezenkívül a mezőgazdasági csarnokban selyemtermékeinek gazdag sorozatát, a bányászat, kohászat és fémipar csoportjában márványt és különböző fajtájú ásványvizet, a művészetek csarnokában pedig jeles művészeinek számos alkotását állította ki, nem épített külön pavillont. Mégis Magyarországnak a Manufactures épületben emelkedő, köröskörül bekerített, kifelé falakkal, tornyokkal és ablakkal elzárt csoportja, széles előterével, tágas csarnokával és 4–5 lakosztályával, sajátos magyar ház benyomását teszi. Nem mondható harmonikus egésznek, mert külső része, XIV. század beli zöld fakerítésével, vörös cseréppel, fedett oldalfolyosókkal, négy sarkán négy kisebb tornyocskával körülvevő magas tornyokkal, amelyeket középpontú csúcsos kapu fog össze, tipikus „székely“, vagyis erdélyi udvarházat ábrázol, míg belső részébe, mint egy főuri palotába, pompás, hatalmas kovácsolt vaskapú vezet, a csoportnak „*pièce de resistance*“-a, melyet *Forreider* és *Schiller* ismert budapesti vasművesek készítettek. Itt két, inkább népies stílusban tartott bútorzaton kívül több, fényűzően díszes berendezés van, amelyek mind arra mutatnak, hogy első sorban a magyar iparművészet legkülönbözőbb ágainak, amennyire a kapott terület engedi, lehetőleg a maguk teljességében való bemutatásáról volt szó.

A *Horti* tanár tervei szerint épült udvarház külseje, amelynek számos nagy vitrinával és kirakattal benépesített előtere nyitott udvart alkot, jellegéhez teljesen hű marad, aminek hatását még fokozza *Kriesch* Aladárnak, festőien tarka nemzeti viseletbe öltözött, templomba menő kalotaszegi népet ábrázoló nagy falfestménye. A külső fakerítés, a középpontú álló tekintélyes, nagy székely kapu és a

* Fentartjuk magunknak, hogy a kiállításon szereplő többi nemzet iparművészetének ismeretét más alkalommal közöljük. A kiállításon állandóan tartózkodó *Horti Pál* tanárnak ígéretét bírjuk, hogy az idevágó cikket s illusztrációkat rendelkezésünkre bocsátja. A szerk.

négy torony a budapesti *Gregersen és fiai* cég munkája. A belső bejárat impozáns kovácsolt vaskapuja pedig már 1200 dollárért amerikai vevőre talált. — Ez a munka sajátos magyar jellegű, és ugyanennek a műiparágnak egész sereg alkotása: kandeláberek, lépcsőrácsok, asztalok, különféle díszítések, amelyeket a budapesti *Jungfer Gyula* és a pozsonyi *Marton J.* vasművesek kovácsoltak, már a megnyitáskor általános bámulatot keltettek. Magyarországnak éppen ezekből a cikkekből lehetne évről-évre fokozódó kivitele. A magyar királynak életnagyságú, igen szépen kidolgozott bronz mellszobra, *Zala Györgytől*, díszíti a magyar csoport bejáratát.

Az előtér szekrényei a magyar műipar legkimagaslóbb alkotásaival telvük. Már a megnyitáskor megcsodálták St.-Louis előkelő hölgyei a *Dékáni* tanár tervei szerint készült halasi varrott csipkék gyönyörű gyűjteményét. E mellett látunk egy másik nagy szekrényt a *Kossuch-féle* színőbányai üvegyár színes üvegtárgyaival, amelyekből Amerikába már évek óta sokat hoznak be. Nagyon figyelemre méltók a herendi *Fischer-féle* porcellán-gyár grés-szerű porcellán-vázái is, továbbá ugyanebben a nemből a budapesti *Fischer Emil* cégnek egy másik vitrinában kiállított készítményei. Föltűnőek gyönyörű formáikkal és mesteri kivitelükkel a pécsi *Zsolnay-gyár* irizáló majolikái: hamutartók, virágvázák, korsók stb. Másik ékessége a csoportnak Szent Antal fából faragott szobra, amelyet *Lewisch R.* készített Szombathelyen. De ezzel a látnivalók sorozatát távolról sem mérítettük ki, itt vannak még például *Bachruchtól* főúri ruhák tarka ékköves ékszerei, vagy a hírneves budapesti bronzöntő cég: *Steiner Ármán és Ferenc* antik-formájú hatalmas bronz virágtartója, nagy szarvú ördögfökökkel és reliefekkel, avagy a ragyogó színű szövött falszőnyegek, a sok bájós magyar kézimunka és hímzés, gyakran tarka betéttel, a fehérítetlen vászonra színesen kivarrott formás alakok, a po-

zsonyi szövőiskola szőnyegei, két nagy, egyenkint 250 dollár értékű bőrellenző *Fischhoftól* és sok más egyéb holmi.

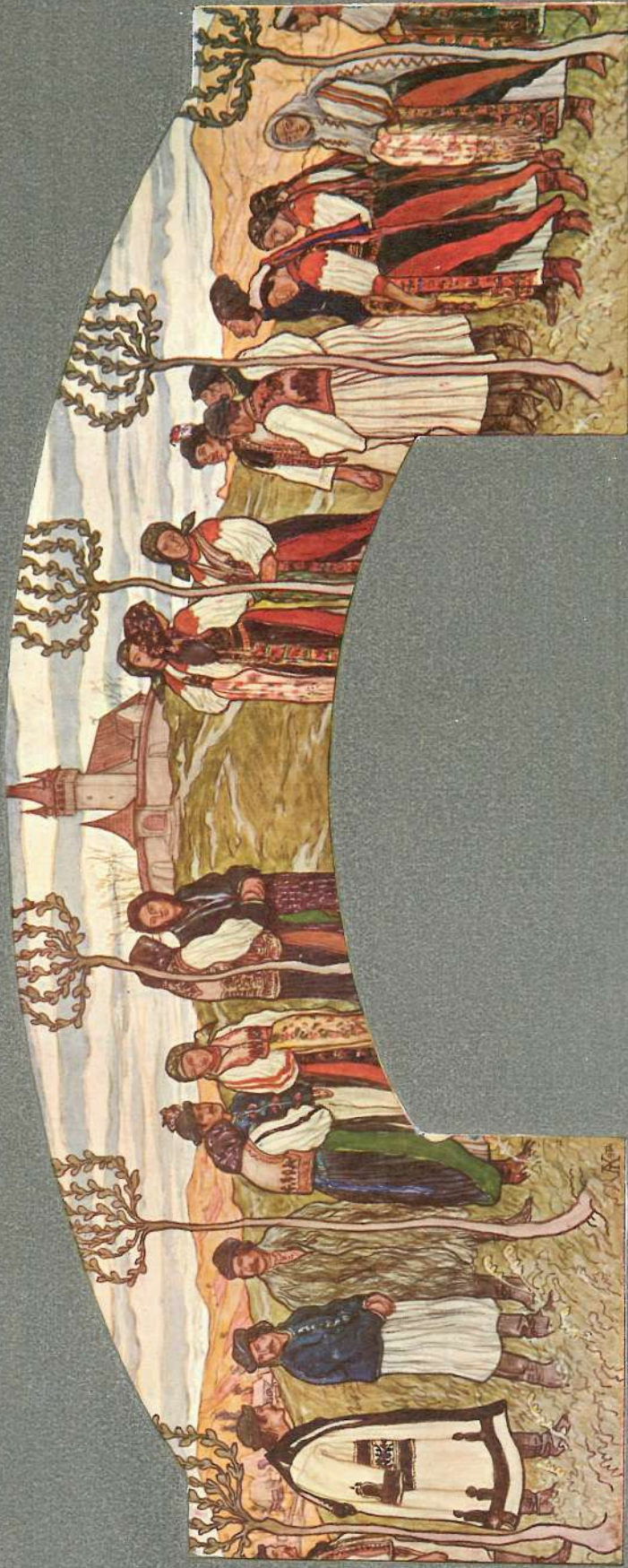
Már ezekből is látható, mily rendkívül gazdag gyűjteményt állított össze az Iparművészeti Társulat az ország legjobb nevű iparművészeinek alkotásaiból és mily kitűnően rendezték el ezt az anyagot Szogyény kormánybiztos és Horti tanár.

A csoport cour d'honneurje voltaképp a tágas középső- és főterem, amelynek magva a budapesti *Bachruch* cégnek másik nagy vitrinája, telve finomművi és drága cizelált-, vert- és ötvösmunkákkal, köztük aranyból való, brillansokkal és gyöngyökkel kirakott, valódi magyar stílusú övcsatok, szablyák, kardok, kardkötők, egy ezüsből öntött római fogat, harcosal a diadalkocsiban, nagy korsók, serlegek, tálak és nagyértékű templomi edények aranyból és ezüsből. Pompás darab az attilához való mentekötő, csattal. A mentekötő láncá óriási, valódi, tiszta, négyszögű és kerek smaragdokból, rubinokból és gyöngyökből áll a legdíszebb aranyfoglatban. Ennek az ékszernek az értéke megbecsülhetetlen.

A terem hátsó falán *Róth Miksa* budapesti üvegfestőnek színgazdag üvegmozaikjai vannak, köztük egy *Madonna* s egy *Krisztus-kép*, *Szent Istvánnak*, a magyarok első királyának mellképe és az egész gyönyörű fülke üvegmozaikból. Ennek egyik oldalán szép márványmozaik látható, repülő fehér gólya, szürke, vörössel szegélyezett alapon, aminek értéke Magyarországon 400 dollár.

Két aranyozott ezüsből vert kép, az egyik: „Savoyai Jenő felszabadítja Budavárát a török uralom alól“, *Benczúr Gyula* 13^{1/2} méteres nagy festménye után kisebbítve, és egy másik, drágakövekkel foglalt keretben, amely maga is a trébelés remeke, függ két ajtónyílásban, amelyeken át az oldaltermekbe lépünk.

Itt látunk egy modern ebédlőt, amelyet Horti tanár tervei szerint a budapesti

KALOTASZEGIEK
TEPLOMBA MENETELE.

A ST.-LOUSI KIÁLLÍTÁS
IPARMŰVÉSZETI MAGYAR CSOPORTJA
SZÁMÁRA FESTETTE KRIESCH ALADÁR.

Simay cég készített. A szoba falai sötét-kék szövettel bevonva; a szőnyeg rózsás és levélmintákkal, hatalmas ebédlőszekrény, tálaló, sötét selyembársony terítővel fedett asztal részei a diófából készült bútornak. Egy másik berendezés XVI. Lajos stíli női boudoir, *Schmidt* Miksától való, nyugodt eleganciája által tűnik ki. Pompás darabja ennek a szobának egy márványos, bronzdomborművekkel díszített commode. Ugyanitt állította ki *László Fülöp*, a legkiválóbb magyar portait-festő feleségének, egy bájos, finom vonású asszonynak az arcképét. Az ellenkező oldalon *Undi Mariska* kisasszonynak népies modorú gyermekszobájába lépünk, amelyet *Lindner* készített. A világoskék falburkolat, a hasonló színű fenyőfabútorok, csinos gobelin-szőnyegek, játékszerek, gyermekágy stb. igen kedvesen hatnak.

A másik nagyobb terem egy hasonló stíli falusi szoba, benne az ismert kulacs, dohányzacskó, gazdagon hímzett bárányszőnyeg, nemzetiszínű ostor.

A „Magyar kereskedelmi részvénytársaság” különféle hímzéseket, kézimunkákat állított ki, amelyeknek itt bizonyára nagy keletjük lesz.

Dicsérőleg kell még megemlékeznünk *Tull* érdekes bőrmunkáiról, melyeket *Faragó* tanár tervezett, *Mirkovszkyné* égetett bársonyairól, *Tarján* és *Rappaport* zománcairól és *Haraszi József* bronzöntvényeiről. Csillárokat állított ki a *Kisling* cég Budapestről, szőnyeget és gobelineket *Kovalszky Sarolta*, *Agbaba Adél*, a *pozsonyi szőnyeggyár* stb.

Bár a magyar csoport, terjedelmét tekintve, meglehetősen kicsiny, de a külső dísz, a művészet, a legjelentékenyebb műiparágak válogatott termékeinek bemutatása, ügyes kézimunkák dolgában mi kívánnivalót sem hagy fenn. Magyarország iparművészeti törekvései itt bizonyára teljes elismerést és dicsőséget fognak aratni.

A képzőművészeti csoport a művészetek palotájában még nem készült el

teljesen, egy értékes Munkácsy-képre várnak (Mozart halála), melyet 44.000 dollárért egy amerikai polgár vett meg, aki a magyar csoportnak a kiállításra kölcsön adja.

Magyarország a chicagói világkiállításon egyáltalán nem vett részt. Kiállítása St.-Louisban kisebb ugyan, mint 1900-ban Párisban volt, nincsen hasonló kastélyszerű külön pavillonja, hiányzik a nagyértékű történelmi műkincsek, amelyek elküldése az Océanon át sok nehézséggel és veszéllyel járt volna, mégis ipari termelésének művészi ága, ízléses, áttekinthető csoportosításban bemutatva, nagyjelentőségű a mi országunkkal való kereskedelmi összeköttetés szempontjából és a világ minden országából ide küldött gyűjtemények nagy tablójába mint egy tág látkörű, tartalmas, megragadó kép illeszkedik bele.

Nagyon érdekes ennek a nemzetnek a modern stílus- és alakbeli fejlődésben való folytonos haladása, amely éppen Páris óta tapasztalható. A st.-louisi világkiállítás tehát Magyarországra nézve ügyesen és sok érzékkel összeállított iparkiállítás révén nagyobb gyakorlati jelentőséggel bír, mint az összes régi műkincsek, amiket az 1900-adiki párisi pavillon magában rejtett.

KALOTASZEGI KÁLYHACSEMPÉK ÉS UTCAAJTÓK.

MAGYAR IPARMŰVÉSZE-
T mai számában egy csomó
kályhacsempe rajzát mutatja
be, melyek a Kalotaszeg
4 falujából, Mákóról, Magyar-Valkóról,
Magyar-Gyerő-Monostorról és Inaktel-
kéről kerültek ki. Formáik gazdagsága,
elrendezésük változatossága, egész ízük,